

Nuorisovaltuusto- selvitys

2021

“Kokoustetaan sillo ku on asiaa ja käydään melko aktiivisesti lautakuntien kokouksissa, mutta ei saaha niissä mitään aikaan, koska lautakuntien ihmiset ei ota tosissaan mitä me sanotaan.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto
Nuva ry.

Puheenjohtajan alkusanat	4
Johdanto	4
Miten kysely tehtiin?	5
Nuorisovaltuustot	5
Nuorisovaltuuston valinta, järjestäytyminen ja hallinto.	7
Nuorisovaltuustojen arki	8
Nuorisovaltuuston vaikuttaminen	10
Aloitteet ja lausunnot	10
Lautakunnat	11
Kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus	12
Muu vaikuttaminen ja yhteistyö	14
Yhteistyö	14
Tapahtumat	15
Lopuksi	15

© Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. 2021

Iida Laurila

Nuorisovaltuustoselvitys 2021

www.nuva.fi

Tiedustelut: toimisto@nuva.fi

Nuorisovaltuustojen toimintaedellytykset

Toimintasäätö:

89 %

vastanneista
nuorisovaltuustoista

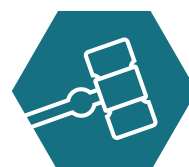

Kokoonpano:

keskimäärin

11

jäsentä

Hallinto:

kunnanhallituksen asettama,
yleisimmin sivistys- tai
nuorisotoimen alaisuudessa

Budjetti:
keskimäärin

4500

euroa

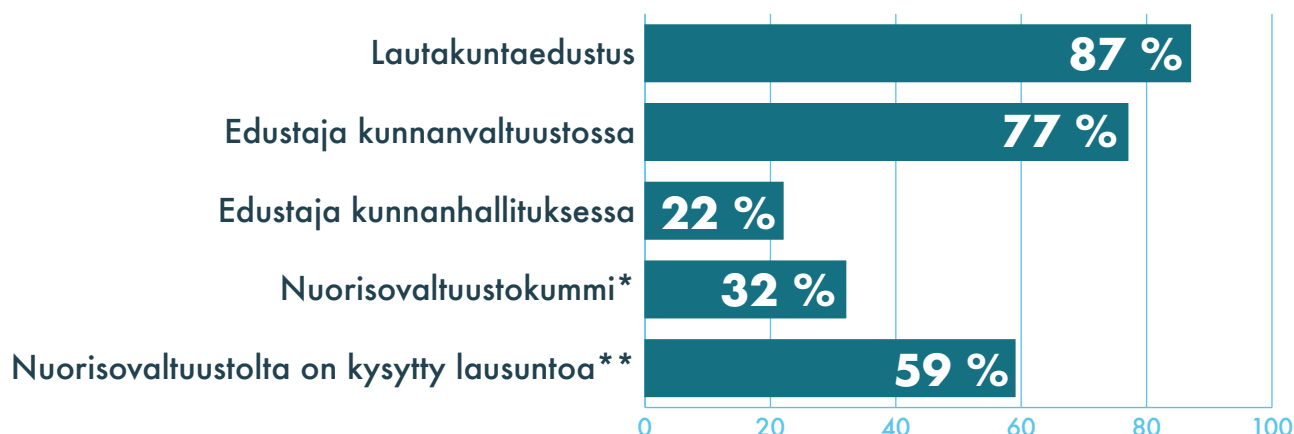

Valintatapa:

Yleisin tapa vaalit.

Muita tapoja: erilaiset yhdistelmät,
kiintiöt, kaikki halukkaat pääsevät
mukaan toimintaan,
foorumit tai yleiskokous

Edustukselliset vaikutusmahdollisuudet

*Nuorisovaltuustokummi sekä lautakunnissa että valtuustossa 14 %, vain toisessa 18 %

** Lausuntoa kysytty 12 kuukauden aikana 1-2 kertaa 37 %, 3-4 kertaa 22 %

Puheenjohtajan alkusanat

Hyvät nuorten osallisuuden ystävät!

Vuosi nuorisovaltuustoliikkeessä ja nuorisotyössä on ollut jälleen erityinen. Nuorten osallisuuden eteen on tehtyyhdessä valtavamäärä työtä, jonka hedelmistä yksi esimerkki on tämä selvitys. Kyselyyn on vastannut suuri määrä niin nuorisovaltuutettuja kuin nuorisovaltuustojen ohjaajia ympäri Suomen.

Nuorisovaltuustotyön ytimessä on nuorten aidon osallisuuden toteutuminen kunnissa ja alueilla. Nuorisovaltuuston toimintaedellytykset vaikuttavat merkittäväällä tavalla osallisuuden onnistumiseen kunnassa ja alueella, ja tässä selvityksessä käsiteltävät kokonaisuudet antavat laajan kuvan niiden toteutumisesta.

Jatketaan siis yhdessä sitä hienoa työtä, jota kunnissa ja alueilla ympäri Suomen tehdään. Tavoitteenamme on Suomi, jossa nuorilla on yhdenvertaiset ja laajat mahdollisuudet päästä vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin. Hyviä lukuhetkiä!

Anton Hietsilta
puheenjohtaja
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.

Johdanto

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. (myöhemmin Nuva ry.) on nyt tehnyt viidettä kertaa selvityksen nuorisovaltuustojen arjesta, asemasta sekä toimintaedellytyksistä. Selvitys toteutettiin ensimmäistä kertaa vuosina 2013–2014 Osallisuus nyt ja vuonna 2015 – Tutkimus nuorten vaikuttajaryhmien nykytilasta ja tulevaisuudesta – nimisenä hankkeena. Selvitys toteutettiin tuolloin opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän rahoituksen avulla. Tämän jälkeen Nuva ry. on tehnyt selvityksen vuosittain osallisuusasiantuntijan ja myöhemmin edunvalvonnan asiantuntijan toteuttamana.

Nuorisovaltuustonselvityksen tavoitteena on kerätä ajantasaista tietoa nuorisovaltuustojen asemasta, vaikutusmahdollisuuksista ja toimintaedellytyksistä. Selvityksessä pyritään myös tunnistamaan nuorisovaltuustotoiminnassa esiin tulleita osallisuuden haasteita ja etsimään niihin ratkaisuja. Selvitys on erityisen ajankohtainen tilanteessa, jossa koko kunnallinen organisaatio on joutunut sopeutumaan COVID-19-pandemian mukanaan tuomiin muutoksiin.

Valtakunnallisen edunvalvontajärjestön on tärkeää osata sanoittaa, mitä nuorisovaltuustoille kuuluu, miten ohjaajat voivat työssään ja miten he arvioivat omaa toimintaansa. Selvitys toimii tässä loistavana työkaluna, ja antaa eväitä keskusteluihin päättäjien kanssa.

Iida Laurila
edunvalvonnan asiantuntija
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.

Miten kysely tehtiin?

Selvitys toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena Webropol-alustalla. Kyselyyn kerättiin vastauksia 1.8.–1.10.2021 aikavälillä. Kysely lähetettiin sähköpostitse kaikille Manner-Suomen kuntien nuorisovaltuustojen ohjaajille ja niiden nuorisovaltuustojen puheenjohtajille, joiden yhteystiedot löytyivät kuntien sivuilta. Kyselyä markkinoitiin myös Nuva ry:n viestintäkanavissa ja verkkosivuilla.

Yhteisen linkin takaa kysely ohjautui ohjaajille ja nuorisovaltuutetuille tarkoitettuihin osioihin. Ohjaajista vastasi 182 ja nuorisovaltuutetuista 162. Ohjaajista noin 20 tavoitettiin puhelimitse. Lomake oli toteutettu suomeksi, mutta pyydettyä haastattelu suoritettiin ruotsiksi puhelimitse. Tässä selvityksessä käsitellään sekä nuorisovaltuustojen ohjaajille että nuorisovaltuutetuille suunnattuja kyselyitä.

Nuorisovaltuustojen ohjaajilta kysyttiin 17 kysymystä, joista taustakysymyksiä oli yksi. Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin 21 kysymystä, joista taustakysymyksiä oli 3 kappaletta. Vastajamäärä nousi jonkin verran edellisestä vuodesta, jolloin ohjaajista vastasi 151 ja nuorisovaltuutetuista 122. Vastajamäärä ei ole kuitenkaan vielä sillä tasolla, jota kyselyn laatijat tavoittelivat. Vuoden 2020 kyselyn aikana alhaisen vastajamäärän syyksi arveltiin koronapandemiaa, kyselyn ajankohtaa ja kyselyn kieltä. Näihin pyrittiin tänä vuonna vastaamaan esimerkiksi tavoittamalla puhelimitse ruotsinkielisiä kuntia, pidentämällä kyselyn vastausaikaa ja käyttämällä muita markkinoinnin keinoja tavoittamiseen. Tämä ei kuitenkaan vielä tuonut toivottua vastajamäärää, joten tavoittamisen keinoja tulee edelleen kehittää seuraavan selvityksen yhteydessä.

Nuorisovaltuustot

“Olisi hyvä alkaa ajamaan sellaista asiaa, että laki velvoittaisi nuvan läsnäoloa kunnanhallituksessa ja valtuustossa. Tämä toisi nuoret päätöksentekoon myös kaavoihin kangistuneissa kunnissa. Esimerkiksi meille on sanottu, että mitä te hallituksessa ja valtuustossa teette, kun ette ymmärrä asioista mitään. Myöskään nuoria ei ole koskaan kuunneltu päätöksenteossa.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Suomessa jokaisella kunnalla tulisi olla vuoden 2015 kuntalain muutoksen myötä oma tai kuntien yhteinen nuorisovaltuusto tai muu vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Joissain kunnissa tämä tarkoittaaakin nuorisoneuvostoa ja nuorisofoorumia. Nuva ry:llä on kuitenkin tiedossa 12 kuntaa, jossa nuorisovaltuustoa ei ole ollenkaan. Lisäksi tiedossa on useampi kunta, jossa toiminta on passivoitunut niin, ettei nuorisovaltuustotoimintaa ole käytännössä lainkaan.

Keskimäärin nuorisovaltuustoissa toimii noin 13–18-vuotiaita nuoria, mutta osassa kunnista ikäjakauma on suurempi. Nuorisovaltuutettujen tulee olla demokraattisesti valittuja kunnan nuorten joukosta esimerkiksi vaaleilla. Käytännöt kuitenkin vaihtelevat kunnittain: jotkut kunnat esimerkiksi kiintiöivät paikkoja koulujen koon mukaan tai valitsevat toimintaan kaikki halukkaat.

Kuntalaki (410/2015, 26. §) määrittää nuorisovaltuuston vaikutusmahdollisuuksista seuraavaa:

”Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa.”

Laki toteutuu eri tavoin eri kunnissa. Nuorisovaltuustot vaikuttavat monin eri keinoin kunnan päätöksentekoon ja pyrkivät tuomaan siihen nuorten äänen. Yleisin tapa on ottaa nuorisovaltuusto mukaan sinne, missä päätöksenteko on. Nuorisovaltuustolla saattaa esimerkiksi olla edustus kunnan eri toimielimissä, kuten lautakunnissa ja kunnanvaltuustossa.

Nuorisovaltuustojen vaikutusmahdollisuudet ovat viime vuosien aikana vahvistuneet asteittain. Tästä suuri kiitos kuuluu vuonna 2015 hyväksytyille kuntalaille, joka on osoittanut miten velvoittava lainsäädäntö voi edistää nuorten asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia kuntatasolla. Yhä useammalla nuorisovaltuustolla on puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnan lautakunnissa, kunnanvaltuustossa sekä kunnanhallituksessa. Tämän lisäksi nuorisovaltuustot järjestävät tapahtumia, tekevät aloitteita sekä kannanottoja, antavat lausuntoja tai herättelevät keskustelua medioissa tai sosiaalisessa mediassa.

”Nuorisovaltuustomme jäsenillä on vahva motivaatio vaikuttaa ja tuoda esille nuorten ääni kunnan hallinossa. Jäsenet antavat lausuntoja nuoria koskevista asioista, valvovat tiukasti nuorten oikeuksia ja etuja, keräävät nuorilta ideoita ja ehdotuksia, kuinka nuorisolle suunnattua toimintaa on painotettava.”

Kyselyyn vastannut ohjaaja

Nuorten osallisuus ei kuitenkaan toteudu yhtäläisesti joka kunnassa. Kuntalaki takaa nuorisovaltuuston olemassaolon kunnissa, mutta ei nuorisovaltuustojen toimintaedellytyksiä. Voidaan jopa sanoa, että nuorilla on kotikuntansa perusteella eriarvoiset mahdollisuudet vaikuttaa kotikuntaansa. Toisissa kunnissa nuorisovaltuustoilla ja nuorilla on kattavasti erilaisia tapoja vaikuttaa, kuten suora aloiteoikeus kunnanvaltuustoon sekä puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnan eri toimielimissä. Toinen esimerkki ovat kunnat, joissa nuorisovaltuustolla ei ole yhtä hyviä edustuksellisia vaikutusmahdollisuuksia.

Tämä on valtavana haaste tilanteessa, jossa paikallisista nuorisovaltuustoista aletaan valitsemaan nuoria alueellisiin nuorisovaltuustoihin. Tuleville hyvinvointialueille perustetaan alueellinen nuorten vaikuttajelin osana aluehallintouudistusta. Hyvinvointialueen toiminta-alueella olevien kuntien nuorisovaltuustojen jäsenet saavat siis uusia tehtäviä. Mikäli paikallisen nuorisovaltuuston toiminta on passiivista tai nuoret eivät tosiasiallisesti pääse vaikuttamaan kuntansa asioihin, voidaanko olettaa asian muuttuvan hyvinvointialueelle siirryttäessä? Pahimmassa tapauksessa aktiivisten nuorisovaltuustojen nuorten ääni kuuluu hyvinvointialueella, kun taas niiden kuntien nuoret, joilla tilanne ei ole yhtä hyvä, jäävät syrjään.

Nuorisovaltuusto vaatii toimiakseen ja itsenäisen toiminnan mahdollistamiseksi riittävät toimintaedellytykset ja vaikutusmahdollisuudet. Näihin kuuluu muun muassa oma budjetti, toimintasääntö, nuorisovaltuuston toiminnasta vastaavan työntekijän resursseja, perehdytystä toimintaan sekä edustus kunnan toimielimissä.

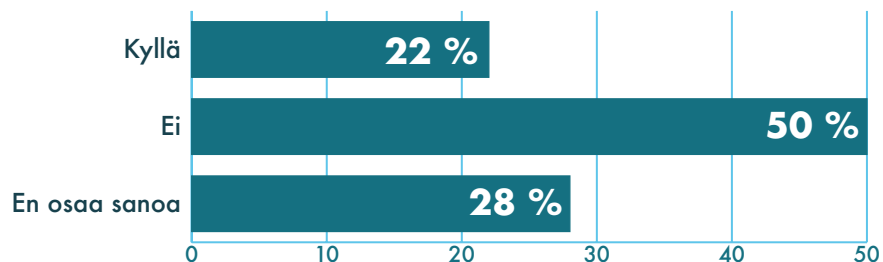
Nuorisovaltuuston valinta, järjestäytyminen ja hallinto

Kuntalaki ei määrittele nuorisovaltuuston kokoa, toimintatapoja, minkä ikäisistä nuorista on kyse tai miten kuntien tulisi valita nuoret vaikuttajaelimeen. Kunnat ovatkin päätyneet tässä erilaisiin ratkaisuihin.

Suurimmaksi osaksi kunnat valitsivat nuoret vaaleilla tai esimerkiksi avoimella haulla, jonka jälkeen kaikki hakeneet pääsevät mukaan toimintaan. Ohjaajat kertoivat kyselyssä myös eri tavoista tavoittaa eritaustaisia nuoria, jotta voidaan taata nuorisovaltuuston mahdollisimman laaja edustus. Muita esimerkkejä valintatavoista ovat valinta luokittain, yläkouluittain tai toisen asteen oppilaitosten mukaan, motivaatiokirjeen kautta, yleiskokouksessa, oppilaskuntien kautta, koulujen valitsemana tai jatkuvan haun kautta.

Kysyimme ensimmäistä kertaa vuoden 2021 kyselyssä ohjaajilta, tulisiko nuorisovaltuustojen vaaleja heidän mielestään yhdenmukaistaa käytäväksi samaan aikaan valtakunnallisesti.

Koetteko tarvetta valtakunnallisesti yhtäaikaisille nuorisovaaleille?

50 % vastaajista kertoi, ettei kannattaisi vaalien yhdenmukaistamista samaan aikaan käytäväksi. 22 % vastaajista kannattaisi ajatusta, ja 28 % ei osaa sanoa. Vastauksissa korostuvat erilaiset kunnat ja heidän tarpeensa, kuten toimikausien vaihtelevat pituudet.

Toimikaudet saattavat kestää vuoden tai kaksi, ja alkavat koulukierron mukaan joko syksyisin tai tammikuusta. Myös vaalien järjestelyt vaihtelevat: joissain kunnissa äänestetään kouluissa ja nuorisotiloissa, kun taas joissakin äänestetään ainoastaan sähköisesti. Nuorisovaltuustoihin valitaan keskimäärin 11 jäsentä, mutta luvut vaihtelevat 5–20 jäsenen välillä.

Nuorisovaltuuston toiminnan tulisi olla merkittynä kuntien omiin hallintosääntöihin, joissa todetaan muutkin vaikuttamistoimielimet, esimerkiksi muut lakisääteiset toimielimet kuten vanhus- ja vammaisneuvostot. Nuorisovaltuuston omaa toimintaa tulisi kuitenkin ohjata erillinen kunnanhallituksen hyväksymä toimintasääntö. Siihen olisi hyvä koota kaikki nuorisovaltuustoa koskeva kunnan sääntely ja sen tekemisessä tulisi osallistaa nuoria. Toimintasääntö sisältää muun muassa nuorisovaltuuston tavoitteet, valitsemistavan, tehtävät ja kokouskäytännöt. Vuoden 2021 nuorisovaltuustonselvitykseen vastanneista 89 % kertoo, että kunnan nuorisovaltuustolla on toimintasääntö.

Lähes jokainen vuoden 2021 selvitykseen vastanneista nuorisovaltuustoista oli myös kokoontunut ja jakanut sisällään vastuita, eli järjestäytynyt. Kyselyn ajankohtana 92 % vastanneista nuorisovaltuustoista oli pitänyt nuorisovaltuuston järjestäytymiskokouksen. Kuten edellisenäkin vuonna, koronapandemia vaikeutti

nuorisovaltuustojen toimintaan vuonna 2021. Tämä näkyi muun muassa siinä, että nuorisovaltuustot joutuivat siirtämään toimintaansa etänä järjestettäväksi ja lisäksi joissakin kunnissa nuorisovaltuustojen toiminta jäi tauolle.

“Korona-aikana olemme onnistuneet luomaan uusia kokoustekniikoita ja ns. hybridimalleja, joten siltä osin korona on vaikuttanut positiivisesti toimintaamme. Osa nuorista on ollut läsnä konkreettisesti ja osa on ollut mukana etäyhteyksin. Tämä tulee varmasti jatkumaan vaikka korona väistyisikin, sillä se mahdollistaa hyvin muualla koulua käyvät paikkakuntalaiset osallistumaan paremmin kokouksiin. Lisäksi se antaa väylän ”vähän ujommillekin” osallistua ja tuoda näkemystä esiin. Tätä kehitetään vielä.”

Kyselyyn vastannut ohjaaja

Nuorisovaltuustojen arki

“Aktiivisuutemme perustuu lähtökohtaisesti siihen mihin koemme tärkeäksi vaikuttaa. Olemme pieni nuva, joten meilläkin on rajamme mihin pystymme yleisesti. Olemme aktiivisia kunnan kokouksissa ja pyrimme osallistumaan mahdollisimman aktiivisesti kaikkeen mihin meitä pyydetään.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Nuorisovaltuustojen toimintaa ovat mahdollistamassa nuorisovaltuustojen ohjaajat, jotka ovat joukko rautaisia nuorisotyön ammattilaisia. Koronapandemian aikana ohjaajat ovat joutuneet nopeassa aikataulussa muuttamaan toimintaa ja mahdollisesti hoitamaan myös nuorisovaltuustojen toimikausien vaihdoksen keskellä pandemiaa. Arkea ovat haastaneet ryhmäytyminen etänä ja paikoin myös vaikeudet pitää nuorisovaltuutetut mukana valtuustojen työskentelyssä sen siirtyessä etätyöskentelyyn.

Nuorisovaltuuston ohjaus ei kuitenkaan täytä koko työaika, jolloin ohjaajan päätoiminen huomio onkin yleensä muualla. Kyselyimme vastanneet ohjaajat kertoivat työskentelevänsä yleisesti osallisuusasioiden parissa tai nuorisotyössä. Tittelit vaihtelivat mm. nuorisosihteerin, osallisuusohjaajan, nuorisotyöntekijän, rehtorin, sivistysjohtajan, asiantuntijan, vapaa-aikaohjaajan, kuraattorin ja ostopalvelumallin vastaavan välillä. Ohjaajat kertoivat käyttävänsä keskimäärin noin 10–20 % työajastaan nuorisovaltuustoon. Joissakin kunnissa tämä luku oli erikseen mainittuna ohjauksesta vastaavan henkilön työsopimuksessa.

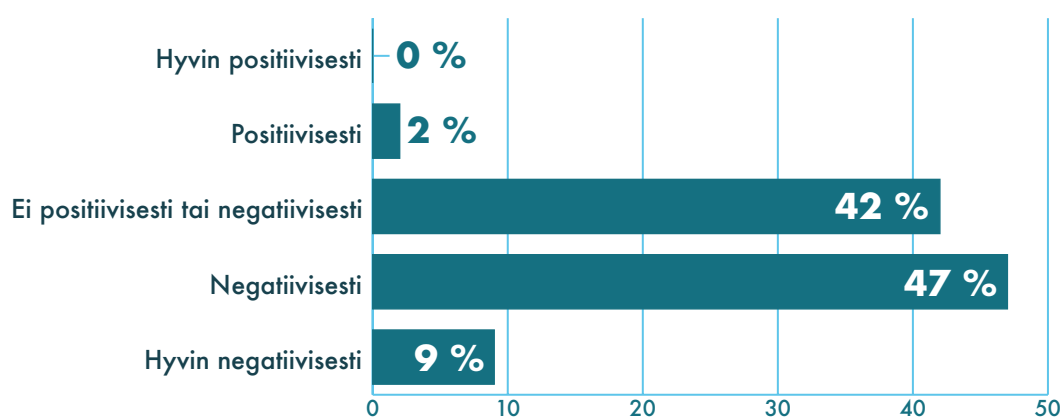
Nuorisovaltuustot kokoontuivat niin muodollisiin kokouksiin kuin epämuodollisiin hengaushetkiinkin. Valtaosa, 57 %, sanoi kokoontuvansa kerran kuussa, ja kahdesti kuukaudessa kertoi kokoontuvansa 23 %.

Nuvary.suositteliekuntien nuorisovaltuustoille omaa budjettia, jonka kohdentamisesta nuoret saivat itse päättää. Kunnissa, joissa budjetti oli, saatiin keskiarvoksi 4500 euroa vuodessa. Käytännöt kuitenkin vaihtelivat siinä, maksettiinko tästä samasta summasta myös mahdolliset matkakulut tai kokouspalkkiot.

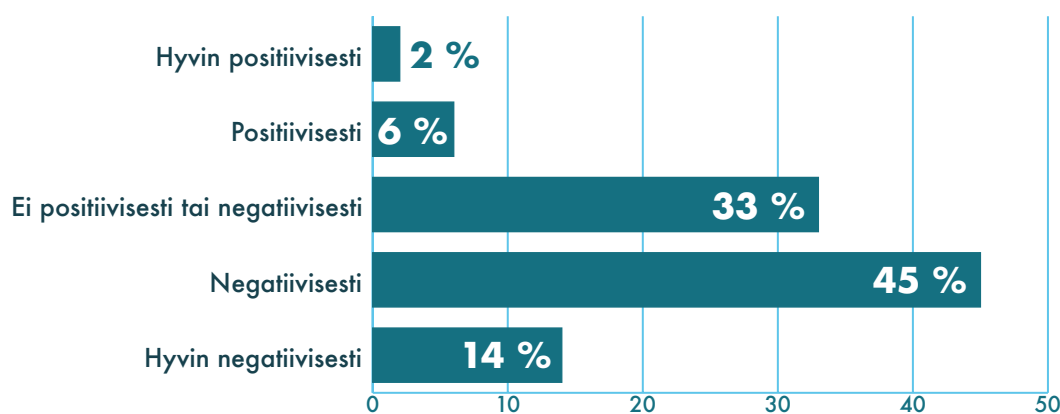
Kokouspalkkioita maksetaan suurimassa osassa kuntia (74 %). Summa vaihteli 10–100 euron välillä, suurin osa maksoi kokouksesta 20 euroa. Pääsääntöisesti puheenjohtaja sai hieman suuremman palkkion kuin muut, noin 10 euroa enemmän. Joissakin kunnissa nuoret olivat itse kieltäytyneet kokouspalkkiosta, ja halusivat sen sijaan mahdollisen summan toimintabudjettiinsa käytettäväksi. Tilanne on sikäli erikoinen, että vastaaville vaikuttajaelimille eli vanhus- ja vammaisneuvostoille maksettiin usein merkittävästi enemmän kokouspalkkiota. Nuva ry. suosittelee kokouspalkkioiden olevan tasa-arvoisia vaikuttajaelinten välillä, ja että kokouspalkkiot maksettaisiin muualta kuin toimintabudjetista.

Miten koronan aiheuttamat poikkeusolot ovat vaikuttaneet nuorisovaltuuston toimintaan ja nuorten osallisuuteen kunnassanne?

Ohjaajien vastaukset

Nuvalaisten vastaukset

Nuorisovaltuuston mahdollisuudet toteuttaa kuntalain pykälään voidaan jakaa kahteen osaan: muodolliseen järjestelmän sisällä vaikuttamiseen ja epämuodollisiin tapoihin. Toiminta saattaa olla jatkuvaa olemassaolon perustelua ja pohdintaa siitä, miten aikuiset saataisiin ottamaan nuoret vakavasti. Muut vaikuttamistoimet ulkopuolelta ja esimerkiksi tapahtumat toimivat myös toiminnan markkinointina muille nuorille. Selvityksessä on seuraavaksi jaoteltu ensin muodolliset kuntien hallintosääntöjen mahdollistamat vaikuttamismahdollisuudet kuntajärjestelmän sisällä (aloitteet ja lausunnot, lautakunnat, kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus), ja sitten epämuodolliset keinot (muu vaikuttaminen ja nuorisovaltuuston tekemä yhteistyö).

Aloitteet ja lausunnot

Nuva ry. kannattaa nuorisovaltuustolle annettavaa suoraa aloiteoikeutta, joka suunnataan kunnanvaltuustolle tai kunnanhallitukselle. Tässä tulee kuitenkin olla tarkkana, sillä aloiteoikeus on verrattavissa valtuutettujen aloiteoikeuteen eikä kunta-aloitteeseen. Joissain kunnissa yhteys kunnan viranhaltijoihin on niin luonteva, että nuorisovaltuutetut antavat ehdotuksensa viranhaltijoille suoraan edistettäväksi esimerkiksi sähköpostitse. Suoran aloiteoikeuden puuttuessa myös nuorisovaltuutettujen valtuustokummit voivat jättää omana valtuustoaloitteenaan nuorisovaltuuston aloitteita.

Suomessa suora aloiteoikeus on yleistynyt käytäntö ja sen kautta nuoret ovat kokeneet asiansa etenevän jouhevammin kuin perinteisen kuntalaisaloitteen kautta, jonka käsittely voi valitettavasti kestää yli nuorisovaltuuston toimikausien.

Noin puolet, 46 % vuoden 2021 selvitykseen vastanneista nuorisovaltuutetuista (N=164) ilmoitti, ettei nuorisovaltuusto ole jättänyt yhtäkään aloitetta viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaavasti 1-3 aloitetta jättäneitä oli 43 % vastanneista. Erityistä aktiivisuutta osoitti harvempi: 4-6 aloitetta oli jättänyt 9 %, ja 7 tai enemmän 2 % vastanneista.

Kyselyyn vastanneista 57 % kertoi tehneensä aloitteen suoran aloiteoikeuden avulla, kun taas 23 % kertoi jättäneensä sen valtuutetun avulla. 11 % nuorisovaltuutetuista jätti aloitteensa kuntalaisaloitteen kautta. Muu-kohdan kyselyssä valinneet kertoivat jättäneensä viranhaltijalle aloitteen.

Nuorisovaltuustolle tulisi selkeästi kertoa, miten aloite etenee ja millä aikataululla. Vastanneista nuorisovaltuutetuista osasi kertoa heidän aloitteidensa edenneen monipuolisesti kunnan eri tasoilla. 45 % vastanneista kertoi, että heidän aloitteensa oli tullut valtuustokäsittelyyn, ja 36 % kertoi, että aihe oli tullut esiin lautakunnissa. 10 % kertoi aloitteen edenneen virkamiespäätöksensä kunnassa.

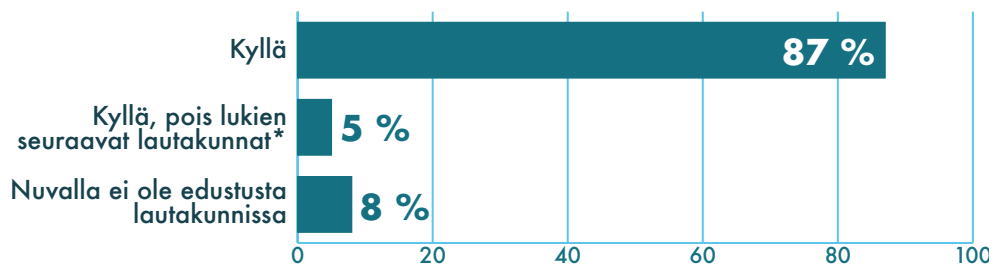
Toinen tapa osallistaa nuorisovaltuustoa päätöksentekoon on lausuntojen pyytäminen. Lausuntopyyntö voi tulla esimerkiksi lautakunnasta tai viranhaltijalta, jolloin nuoret pääsevät pykälän valmisteluun mukaan. Vastanneista 37 % kertoi viimeisten 12 kuukauden aikana saaneensa 1-2 lausuntopyyntöä. 3-4 lausuntoa oli antanut 22 % vastanneista, ja viisi tai enemmän 5 %. Vastanneista 13 % ilmoitti, ettei nuorisovaltuusto ollut lausunut lainkaan. Lausunto on konkreettinen tapa osallistaa nuorisovaltuustoa mukaan päätöksentekoon, mutta voi näyttäytyä kasvottomana. Lisäksi se vaatii huolellista viestintää, jotta väärinymmärryksiä ei synny.

Lautakunnat

“Emme ole päässeet kokoontumaan kertaakaan uuden nuorisovaltuustomme kanssa koronan takia ja se on hankaloittanut paljon toimimistamme, emmekä ole saaneet rakennettua vielä minkäänlaista yhteisöllisyyttä nuvalaistemme kesken. Toivottavasti syksy ei menisi samalla tavalla.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Onko teillä edustusta lautakunnissa (pois lukien tarkastuslautakunta)?

87 % vastanneista kertoi, että nuorisovaltuustolla on edustus lautakunnissa. 8 % vastasi, että edustusta ei ole, ja 5 % kertoi edustuksen olevan pois lukien tietyt lautakunnat. Pois luettavista lautakunnista mainittiin tekninen lautakunta, keskusvaalilautakunta, jätehuoltolautakunta, rakennus- ja ympäristölautakunta sekä ympäristö- ja tekninen lautakunta.

Pääasiassa edustajat lautakuntiin valitaan järjestäytymiskokouksessa toimikauden alussa, joskus jopa vaaleilla, jos samaan paikkaan on useampi halukas. Harvemmin oli käytössä kiertävä järjestelmä, jossa nuoret vaihtuisivat kokouksittain lautakuntien välillä. 74 % vastanneista kertoi, että lautakunnan kokouksiin osallistui aina sama nuori, ja 10 % kertoi paikkojen kiertävän sovitusti. 16 % vastasi, että käytössä on jokin muu tapa.

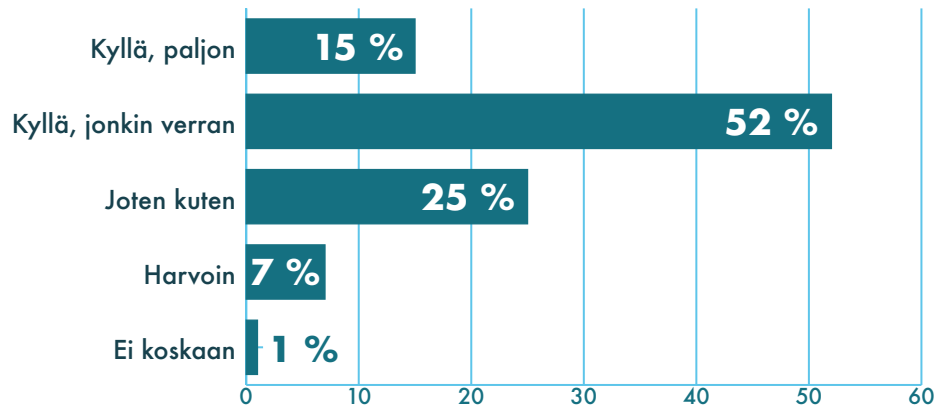
“Kokoustetaan sillo ku on asiaa ja käydään melko aktiivisesti lautakuntien kokouksissa, mutta ei saaha niissä mitään aikaan, koska lautakuntien ihmiset ei ota tosissaan mitä me sanotaan.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Lautakuntiin valmistauduttiin eri tavoin, tai joskus jopa ei ollenkaan. Nuoret saattoivat ennen kokousta pohtia lautakuntien esityslistoja esimerkiksi sähköisillä alustoilla tai viestintäkanavissa sekä nuvan kokouksissa. Joissakin kunnissa vain lautakuntaedustajat kävivät läpi tulevia asioita tai niitä käytiin läpi yhdessä lautakuntakummin kanssa.

Nuorisovaltuuston edustajilta kysyttiin myös kokevatko he pääsevänsä vaikuttamaan lautakunnissa, johon 65 % vastasi “jonkin verran”, 25 % “joten kuten”, ja vain 7 % “harvoin” ja 1 % “ei koskaan”. Lautakuntaedustus on siis selkeästi parantanut nuorten osallisuutta niissä kunnissa, joissa sitä on kokeiltu ja joissa se on vakiintunut käytäntö.

Koetteko te, että pääsette vaikuttamaan lautakunnissa?

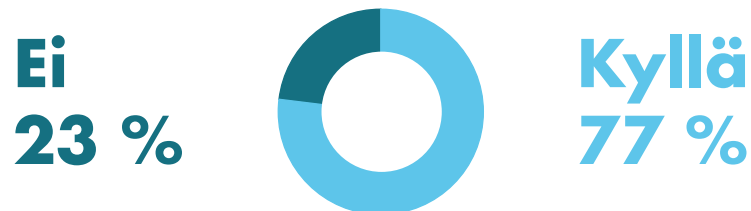

Kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus

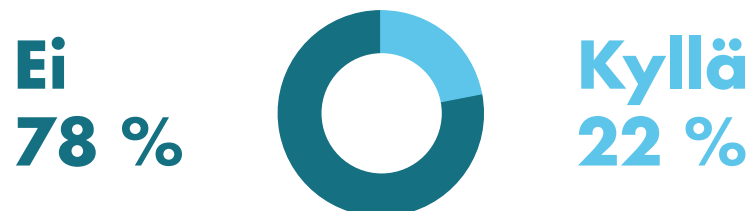
Lautakuntien lisäksi nuorisovaltuuston edustajilla on joissain kunnissa edustus myös kaupunginvaltuustossa tai jopa kaupunginhallituksessa. Kunnanvaltuustopaikka on selkeästi yleisempi, mutta kunnanhallituspaikat ovat lisääntyneet vuosi vuodelta. Nuoret eivät pääsääntöisesti osallistu kokouksiin, joissa käsitellään salassa pidettäviä asioita, ja he poistuvat salassa pidettävien esityslistan kohtien ajaksi kokouksesta. Nuorten kanssa on luotu kunnissa tätä varten erilliset pelisäännöt, jotka perustuvat luottamukseen.

Kunnanhallituksen kokouksissa nuoret pääsevät kärryille siitä, mitä kaupungissa tapahtuu ja millaisia asioita on tulossa päätöksentekoon. Nuorilla on mahdollisuus lausua heti asiasta oma kantansa, joka toteuttaa kuntalain henkeä.

Onko teillä puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuustoon?

Onko teillä puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanhallitukseen?

Vastanneista 77 % kertoi, että nuorisovaltuustolla on puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuustoon, ja 22 %:n mukaan nuorisovaltuustolla oli puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanhallitukseen.

Myöntävästi kysymykseen kunnanhallituksesta vastanneilta kysyttiin lisäksi “Kerro lyhyesti kunnanhallituksessa toimimisesta (miten se toimii, kuinka usein siellä ollaan, kenen aloitteesta se tuli?)”. Vastajat kertoivat pääasiassa edustuksen tulleen nuorisovaltuuston aloitteesta, tai että he eivät tienneet, sillä ovet kaupungin ytimeen olivat olleet jo pitkään kiinni. Kaupunginhallituksen kokouksiin saatetaan osallistua viikoittain tai vain kerran kuussa.

38 % vastanneista kertoi, että valtuuston asioita käsiteltiin ennen kokousta itsenäisesti. Asioita käsiteltiin myös nuorisovaltuuston kokouksissa (20 % vastanneista) ja sisäisten viestintäkanavien kautta (19 % vastanneista). Viidesosa (20 %) kertoi, ettei asioita käsitelty ennen valtuuston kokousta.

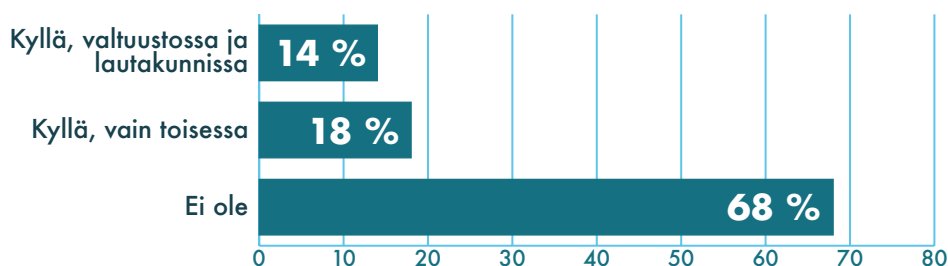
Puheoikeus valtuustossa toteutui suurimman osan (67 % vastanneista) mukaan pääasiassa niin, että nuorisovaltuustolla on rajaton määrä puheenvuoroja. Pienellä osalla vastanneista (3 %) oli puheenvuoro kerran kokouksessa, ja 12 % vastaajista kertoi, että puheenvuoron sai etukäteen pyytämällä. 16 % vastasi, ettei nuorisovaltuustolla ollut puheoikeutta valtuustoon.

“Olemme ottaneet tämän kauden tavoitteeksi pitää nuvaa aktiivisempuna ja se on onnistunut hyvin. Suurin tekijä on ollut kuntavaalit, joihin liittyen teimme jokaisen puolueen kahdelle jäsenelle haatattelun ja julkaisimme Youtubessa. Myös prideliiputus -aloite sai hurjaa huomiota Facebookin keskustelupalstalla ja se poiki myös lehtijuttuja.”

Kyselyyn vastannut nuorisovaltuutettu

Nuva ry. on suositellut valtuusto- tai lautakuntakummijärjestelmää, jossa nuorisovaltuuston tukena toimii ohjaajan lisäksi valtuutettu. Kummivaltuutetun tehtävä on käydä yhdessä esityslistaa läpi, tukea puheenvuorojen muodostamisessa tai auttaa hahmottamaan kokouksien käytäntöjä. Suurin osa selvityksen vastaajista, 68 %, kertoi että kunnassa ei ole käytössä lautakunta-/valtuustokummijärjestelmää. 14 % vastasi, että kummijärjestelmä on käytössä sekä valtuustossa että lautakunnissa, ja 18 % että järjestelmä on käytössä vain toisessa näistä.

Onko teillä käytössä lautakunta-/ valtuustokummijärjestelmä?

Kysyimme nuorten kommentteja toiminnasta myös avoimella vastauksella. Vastauksissa kiiteltiin käytännön avusta mutta yhdessä vastauksessa harmiteltiin kummivaltuutettujen omien mielipiteiden esiin tuomista, jolloin aito nuorten kuuleminen jäi sivuun. Yleisesti pidettiin myös hyvänä kaupungin politiikan käytäntöjen sanoittamista. Käytäntö, jossa jokaisesta valtuustoryhmästä oli aina yksi valtuustokummi, koettiin hyväksi tavaksi välittää laajasti viestiä kaikille valtuustoryhmille. Erikseen nostettiin vielä esiin viranhaltijakummi, joka auttoi valmisteluprosessissa ja perehtymisessä.

Vaikuttaminen vaatii vuoropuhelua ja verkostoja. Eräs tapa välittää tietoa on tavata päättäjiä, luontevasti napata hihasta esimerkiksi lautakunnan kokouksissa tai välittää infoa kummivaltuutetun kautta eri valtuustoryhmille.

Kysyimme nuorisovaltuutetuilta “Kuinka aktiivinen yhteys teillä on kunnan päättäjiin ja virkamiehiin? (N=158,)”. Nuorista 51 % arvioi, että jonkin verran. Paljon yhteyttä piti 23 % ja jatkuvasti 12 %. Yhteydenpidon vähäiseksi määritteli 13 %. Suomalaisissa kunnissa on erilaisia esimerkkejä siitä, miten päättäjät ja viranhaltijat kohtaavat nuoria. Esimerkkejä ovat yhteinen Whatsapp-ryhmä, säännölliset epämuodolliset tapaamiset tai konkreettinen nuorten luokse meno esimerkiksi nuorteniltoihin, nuorisotiloihin tai mopomiittiin.

Joskus vaikuttamistempaukseen tai kannanottoon kannattaa hakea lisäpuhtia paikallismediasta, mikä herättää keskustelua nuorille tärkeiden teemojen ympärille. Kysyimme nuorisovaltuutetuilta: “Vaikutatteko kannanotoilla/blogikirjoituksin/lehdissä mielipidekirjoituksin kunnassanne?”. Vastauksien mukaan tämä ei ole kuitenkaan yleinen tai suosittu tapa. “Ei ollenkaan” vastanneita oli 24 %, 30 % kertoi vaikuttaneensa vähän. Jonkin verran tällä tavoin vaikuttaneita oli vastanneista 36 %. Ainoastaan 10 % kertoi vaikuttavansa näillä keinoin paljon tai jatkuvasti. Ehkäpä nuorisovaltuustot pääasiassa hyödyntävät olemassa olevia kanaviaan suoraan päättäjiin ja viranhaltijoihin?

Yhteistyö

Nuoret joutuvat usein myös vastaamaan kysymyksiin siitä, miten he kuulevat muita nuoria, tai kuulemaan arvostelua siitä, että nuorisovaltuustot ovat liian homogeeninen ryhmä nuoria, jotta heidän osallistumisen mahdollisuuksia tulisi lisätä. Lähtökohtaisesti kuitenkin nuoret selvittävät Nuva ry:n tietojen mukaan aktiivisesti kanssanuorten mielipiteitä, ja ovat olleet aikuisia nokkelampia tavoittamaan nuoria esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Sosiaalista mediaa kertoi hyödyntävänsä 79 % vastanneista, kyselyitä 60 %, tapahtumia 50 %, kouluvierailuja 45 % ja tapaamisia oppilaskuntien hallitusten kanssa 24 %. Pieni osa mainitsi käyttävänsä työkaluna osallistavaa budjetointia. Kunnilla olisikin paljon mahdollisuuksia ottaa osallistuva budjetointi osaksi osallisuuden palettia. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii Helsingin Ruutibudjetti. Kyselyssä ei kysytty sitä, että jakaako nuorisovaltuusto itse toiminta-avustuksia tai muuta rahaa nuorten ideoihin, mutta Nuva ry:n tiedossa on muutama kunta, joka on antanut tällaisen mahdollisuuden nuorisovaltuustolleen.

Tiedustelimme tämän vuoden kyselyssä ensimmäistä kertaa tekeekö nuorisovaltuusto yhteistyötä muiden tahojen kanssa. Luontevaa yhteistyötä oli syntynyt suurella osalla koulujen ja oppilaitosten kanssa (80 %) sekä koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijakuntien kautta (73 %). Kuntien sisällä yhteistyötä tehtiin muiden toimielinten kanssa (58 %) sekä muiden nuorisovaltuustojen kanssa (41 %). Yhteistyötä oli myös viritelty yhdistysten (37 %), yritysten (23 %), seurakuntien (10 %) ja maakuntaliittojen (19 %) kanssa.

Tapahtumat

Virallisen kabineteissa vaikuttamisen lisäksi nuorisovaltuustot ovat aktiivisia tapahtumien järjestäjiä. Tapahtumissa tavataan muita nuoria ja kerätään mielipiteitä kunnan toiminnasta. Tapahtumat vaihtelevat rennoista vakavampiin. Avoimissa vastauksissa saimme kattavan ja idearikkaan listan erilaisista tapahtumista: Online-juttelutapahtuma, leffailtoja, aarrejahteja, grilli-iltoja, nuva-iltoja, laneja, mopoilu- ja autoilutapahtumia, joulukalenteri, päättäjien yhteydessä oleva tapahtuma, loma-aikoina yhteinen tekeminen, retkiä Helsinkiin, lautapeli-iltoja, kilpailuja, pakohuone, tubettajavierailuja sekä erilaisia urheilullisia tapahtumia liittyen suunnistukseen, frisbeegolfiin, jalkapalloon tai pesäpalloon.

Perinteisten juhlien pitäminen oli myös tyypillistä. Nuoret mainitsivat esimerkiksi gaaloja, vuosijuhlia, vaahtobileitä, festareita ja discoja. Löytyi listalta myös innovatiivisia ideoita kuten taimien ja kukkien jakoa, matonpesupäivä, kioskin pitämistä, pop-up-kirppis sekä siivouspäivää.

Nuoret saattoivat järjestää nuorteniltoja tai nuvailtoja tietyn teeman ympärille, kuten mielenterveyteen, ilmastoon, koulukiusaamiseen, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksiin liittyen. Vaalien alla erilaiset vaalipaneelit olivat myös tyypillisiä. Erilaiset avoimien ovien päivät, kouluvierailut ja toritapahtumat mainittiin myös. Nuorisovaltuustot tapasivat myös päättäjiä ja viranhaltijoita yhdessä muiden nuorten kanssa tai tekivät erilaisia poliittisia tempauksia. Eräs nuorisovaltuusto järjesti hygieniapassikoulutusta.

Lopuksi

“Olisi todella tärkeää että teidän toiminta olisi kaksikielistä. Todella surullista että ette huomioi ruotsinkielisiä nuorisovaltuutetuja jotka ovat vähemmistö Suomessa. Suomessa on monta kaksikielistä nuvaa joten teidän tulisi edustaa myös ruotsinkielisiä nuvalaisia.”

Kyselyyn vastannut ohjaaja

Toisen poikkeuksellisen vuoden selvitys valottaa koronan vaikutuksia kipeästi. Ohjaajat ja nuoret kertoivat koronan vaikuttaneen lähtökohtaisesti negatiivisesti nuorisovaltuuston toimintaan: ohjaajista 47 % ja nuorisovaltuutetuista 45 % kertoi koronan vaikuttaneen toimintaan negatiivisesti. 9 % ohjaajista ja 14 % nuorisovaltuutetuista ilmoitti kokeneensa pandemian vaikutukset hyvin negatiivisesti. “Ei negatiivisesti tai positiivisesti” koki 42 % ohjaajista ja 33 % nuorisovaltuutetuista.

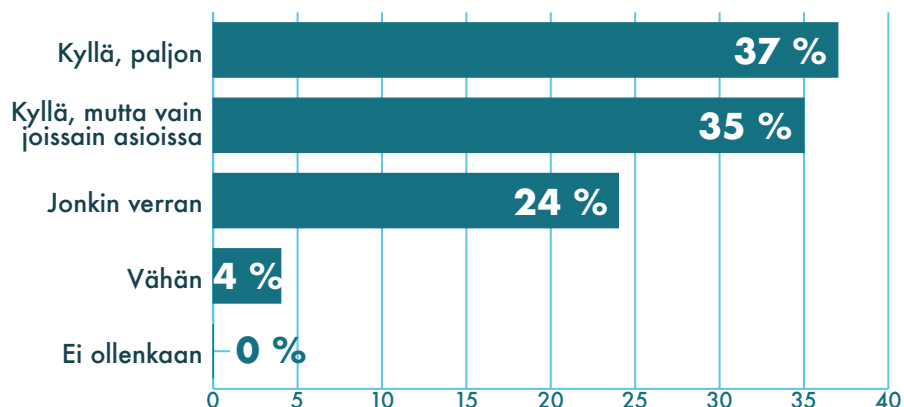
Nuorten osallisuuteen liittyen olimme Nuva ry:ssä huolissamme vuoden alussa siitä, pääsevätkö nuoret mukaan esimerkiksi Teams:sissa järjestettyihin lautakuntien kokouksiin. Tämän lisäksi kuntakontaktoinnin kautta paljastui, että vaikka muodollisesti nuorisovaltuusto olisi kuntaan perustettu, saattoi tilanne olla toiminnan osalta käytännössä olematon. Osasyynä mainittiin poikkeuksetta juuri koronan vaikutukset.

Selvitys tuo myös toivoa: yhä useammasta kunnasta vastattiin kyselyymme, ja saimme paljon uusia ajatuksia ja keinoja kehittää toimintaamme. Ensi vuonna tavoittelempa 200 nuorisovaltuuston ja ohjaajan tavoittamista. Kirsikkana kakun

päällä on ehdottomasti osallisuuden parantuminen, kun mitataan nuorisovaltuustojen lisääntyneitä mahdollisuuksia lautakunnissa, valtuustoissa ja hallituksissa.

Tärkein kysymys, johon kysely antaa osittain vastauksen, voi hyvinkin olla seuraava: "Onko nuorisovaltuustolla kunnassanne mielestänne vaikutusmahdollisuuksia?" (N=161).

Onko nuorisovaltuustolla kunnassanne mielestänne vaikutusmahdollisuuksia?

Selkeä enemmistö koki vaikutusmahdollisuuksiensa olevan turvattuja, mikä tietysti miellyttää selvityksen tekijöitä. Työ ei kuitenkaan ole valmis, vaan osallisuuden eri muotojen tunnistaminen vaatii vielä työtä, ja kyselyä viilataan palvelemaan entistä paremmin kuntien ohjaajia ja erityisesti nuorisovaltuutettuja.

Nuorisovaltuustoselvitys 2021

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.
www.nuva.fi